„ЗАСТАВА“ излази четир пута у недељи и то: уторником средом петком и недељом.

ЦЕНА ЈЕ ОВА
за Аустро-Угарску:
на целу годину . . . . . 12 фор.
на по године . . . . . 6 „
на четврт године . . . . . 3 „
на један месец . . . . . 1 „

За Србију:
(у сребру.)
На годину 120 гроша, на пола године 60 г. на четврт године 30 гроша чарш

ЗАСТАВА.

ОГЛАСИ рачунају се по 6. нов. од сваке врсте оваких ситних слова, а за жигсе плаћа по 30 новч. сваки пут.

ДОПИСИ шаљу се уредништву, а предплата и огласи администрацији „ЗаСТАВЕ“ у Нови Сад, у дунавској улици.
РУКОПИСИ не враћају се натраг.

Поједини бројеви листа у месту могу се добити по 10 нов. у трговини Љ. Стефановића и браће М. Поповића код „црвене руже

БРОЈ 133 — У НОВОМЕ САДУ, У НЕДЕЉУ 19. (31.) ОКТОБРА 1875. — ГОДИНА X.

РУСИЈА НА МЕЂИ.

Један је Немац казао за руску државу, овака каква је, да је она „западна мисао, што се насилно и апсолутистично бацила на рамена лењом истоку“. У тој изреци имаде много истине. Запад је био вазда мета народима са истока. Људи су се кретали од истока на запад — како се сунце креће. Тамо далеко на западу тражили су народи оне лепе вртове, где роде „златне јабуке.“ Тамо на западу у вечерњој светлости свитао је нови дан, рађао се нови свет, који је прекидао са стародревним истоком, што се замотава у своја прадедовска предања. Ко се исељава на запад, тај оставља сва своја сећања и сањарије и замењује их с усталачким радом за нове дане. Место прошлости отвара му се пред духовним очима жива будућност. То је тај немирни, вредни, радени карактер запада. Велика мора — океани могли су само за неко време задржати тај устрем светски, никако пак за навек. Народи су уклонили све препреке, што су сметале сеоби на запад, пребродили су мора, одкрили су нове светове, па ни тамо не мирују, већ се непрестанце упућују све даље и даље на — запад. Америка ће култивирати Азију и тако ће се свршити прва колонизацијона струја око земље, да се после опет из нова одпочне.

Но према тој струји од истока на запад имаде друга струја цивилизације, што запад тако рећи намеће истоку, као што су то чинили Римљани, као што је то схватио Петар велики и Русију на своју руку цивилизовао, и у које име чини данашња Русија своја освајања у Азији.

С тог погледа полазили су они политици, који су хтели да докажу, да Русија нема никаква позива свог у Европи, већ да је њено свеколико тежиште у Азији. Велесилност нису јој оспоравали, јер је то први услов, да може свој цивилизаторни позив у Азији успешно вршити, ал су захтевали, да она своју снагу неупотребљује на мешање у европске одношаје, захтевали су, да се одрече сваког уплива у Европи; сав додир свој да ограничи она на асимиловање, на примање европске цивилизације у себе. Међутим се Русија од Катарине II. овамо вазда мешала у европске одношаје. Кримским ратом покушала је Европа, да Русију са свим упути у Азију, али јој тај покушај није испао за руком. То је белодано искрсло на видик још за време пољског устанка. Од тог је доба овамо само растио уплив Русије у Европи, а данас се може рећи, да је у руци руског владара европски мир или рат, да је руска држава господар ситуације у овом крају света.

Који су у Русији побијали оно европско гледиште, што шиље Русију у Азију, чинили су то у име Славенства. Доказивали су, да Славенство треба преживели европски запад да подмлади, и у то име намењивали су Русима улогу славенског коловође. У то име говорили су да Русија имаде свог позива такођер поред Азије још и у Европи. Наравна је ствар да данас теорија о преживелости народа ил једног дела људства неможе онако важити, као што је то било у стара времена, кад је постојала установа робова, где су ови радили све и сва, а физична снага осталог света где је са нерадње усањивала, нестајала. Данас неможе бити говора о такој преживелости, особито кад се на ум узме она карактеристика запада, што смо је горе напоменули. На западу се друштво само из себе препороћава, подмлађује. Преживела, аристократска племена враћају се у своја ништавила, где се морају физичним радом да прекале, пречисте, ил изумиру са трулежа свог; а нижи редови уздижу се до висина данашњег друштва.

Но ипак су они у Русији имали право, што су говорили да Русија имаде свог позива и у Европи, а не само у Азији. Така огромна држава и да није славенског, дакле европског карактера, неби могла остати без икаква утицаја на европске одношаје. Овако је пак природна ствар, да се Русија сматра, као што „Руски мир“ говорећи о славенофилству наваћа, да се сматра од целог света као „заштитница угњетених Славена, где год их има.“ То је управо, због чега је остала Европа хоће да пошље у Азију. Бојазан Европе од панславенства, ил боље рећи од панрусизма, то је од чега зазире Европа, то је оно, због чега и на остале Славене погледају са зазором и сумњом, помишљајући, да ови радећи за своју самоуправу, борећи се за своја права и народну слободу, раде све то у хатар велесилне Русије.

Руска влада труди се од своје стране да увери силнике у Европи о својим мирољубивим намерама, о својој несебичности. У тој својој тежњи руска влада неизоставља ниједно средство, које би јој могло послужити, да се пред Европом престави као по све невина и безопасна. Нарочито према Аустро-Угарској плива Русија у својој услужности. Она изјављује, да је панславенство утопија, она у својој ревности кочи чешку борбу и подмеће ногу њиховом напрезању за свој самоуправни државни живот. Руска влада и у самом источном питању неизлази из те улоге. Сложна је са европском дипломацијом, која данас задржава српске књежевине, да неприскоче усталој браћи својој у Босни и Херцеговини у помоћ. Хоће ли таким поступцима уверити руска влада Европу о својим мирољубивим намерама, ил' ће ова и надаље сумњати у њену чистоту и с подозрењем погледати њу, — незнамо. Довољно је, да она тако стално не излази из те своје улоге, да се, ако не Европа, оно остало Славенство почиње уверавати, да Русији није стало до Славенства, да се она по све другим мислима бави. Ми кажемо Русија, и бадава ће нам „Руски мир“ делити руски народ од руске дипломације, на очиглед толиких факата руске владе, према којима је руски народ бар индиферентан, ако не по све споразуман.

Одкако је српског устанка на балканском полуотоку, шта је урадио руски народ што би нас могло поколебати у тим нашим мислима? Једини је „Руски мир“ од толиких листова у Русији, који се по све симпатично изражава о целом устанку српском и који српске наде у бољу будућност с топлом љубављу предусрета. Остали су руски органи скоро из реда у овом ил оном облику само одјекивали попут жица руске владе. Може се рећи да је више симпатије стекло Српство за ово време код осталог света, него ли у једнокрвној православној Русији. С болом прибележавамо то, ал нам се не може на ино. „Руски мир“ уверава нас истина, да 70 милијона Руса стоје уз српски устанак да је цео руски народ као један човек у том питању на страни српских интереса. Нека је јавно признање „Руском миру“, ал тога није доста. Српство, па и остало Славенство, нема од те платонске љубави руске никакве вајде. Напротив. Непријатељи слободе и славенског развитка употребљују ту околност само у свој изговор и на даље притискивање Славена, и тако се отежава и онако чемерни положај славенских народа.

Истина Русија је абсолутна држава. „Западна мисао, што се успела на славенска рамена“. Та абсолутна централизација појављује се у свој тежини својој, па то морамо чак и ми да осетимо. Народни покрет у Русији као што то обично и слично бива у абсолутизму, појављује се тамо теоретично у нихилизму, практично у заверама. Ал тај слободњачки народни покрет тек је у зачетку свом, маса руског народа није отуд додирнута, она је верна свом самодржцу, послушна до крајности својој влади. Док тако ствари у Русији стоје, Славенство ван Русије заман ће погледати на њу као на своју заштитницу. Русија ће као такова само одмагати Славенима у њиховој борби, а то је оно, што би се најмање бар могло желити да не буде. Славени, а нарочито Срби од своје стране нису никад ни тражили праве, директне помоћи од Русије. Што су они захтевали и што и данас захтевају, то се своди на најмању меру: да Русија стане на пут страном туђинском уплетању у српске ствари, да остави Србе, да с Турцима сами међдан поделе. Али кад место свега тога бива то, да Русија иде на поредо с оним европским велесилама, које коче точак српске судбине, кад место помагања видимо у моралном погледу само одмагање, онда скоро да пожелимо, да руски народ какав Бизмарк ослободи из тог положаја, у ком влада славенске толико силне земље носи скут европској дипломацији на супрот вољи и интересу не само Славенства, већ и самог руског народа, као што је Бизмарк ослободио Француве од Наполеона III. Русија само као славенска држава, као држава, у којој ће народ меродавна уплива имати на државна јој дела, само така Русија имаће разлога, да утиче у европске одношаје. Иначе никако. Вазда ће изазивати цео свет против себе. Свакако ће пак изазвати остале Славене, да почну помишљати: какво становиште сви скупа имају да заузму према једноплеменој руској браћи? Русија је окрвавила своју руку убијством пољског државног живота, Русија је удворљивошћу својом према Аустро-Угарској сметала државном праву чешком и ускрснућу вацлавове круне. Отуђивши тако западне Славене, сад на европском југоистоку изиграва своју последњу славенску карту. Неколико хиљада званичних рубаља неће искупити у заман толико проливену српску крв на усташком бојишту. А у заман ће бити, ако Србију и Црну Гору и на даље буде задржавала и задржала братска нам православна Русија. У таким приликама вредно је да остали Славени погледају једно другом у очи и да почну премишљати, шта им радити и како им се понашати треба?

Русија је на међи не само између Европе и Азије, Русија је и на моралној међи између славенске заједнице и руске усамљености.

—ђ—

НОВИ МИЛОШ ОБИЛИЋ У ХЕРЦЕГОВИНИ!

Филип Ковачевић с Грахова момак од 25 година чудества је починио од Турака са дивнијем својијем јунаштвом.

Од самог почетка устанка Херцеговачког Филип је био вођа једне чете, у којој је био и његов брат Спасоје, не гори јунак од њега.

Једнпд би Филип долазио са његовом четом свуда је Турке разбио, тако да је већ био пукао глас да Филипа и његову храбру чету неможе пушка убити, а нема Турчина, који се смије Филипу примакнути да га посјече.

Филип је срећно ратовао по Невесињу, Пиви, Дробњацима, Гацком, око Никшића до Голије, али и њему дође суђен данак да погине. Кад је оно острагу мјесец дана силни Ченгић покупио силу Турску и дошао у Невесиње да разшћера сиротињу рају, те ослободи Невесињску Касабу, коју су Срби са свију страна били обкољели, тада Филип зачу да долази сила Турска, он подигне своју гласовиту чету и пође са осталијем војводама невесињским да дочека Турке. Војске се сусретоше у сред поља близу саме Касабе, те се ту заметне жестока битка. Бој већ траје читав сат, али се Турци недаду потиснути, тада Филип узјаши на коња и потегне сабљу, те повика: ко је Србин и јунак нека иде замном! Многи момци српски потрчаше за Филипом, али пусте остругуше турске недају примакнути, сам Филип улеће у турску војску. Сва његова дружина мишљаше да је погинуо, кад послије пуна по сата ето Филипа на коњу сав у крви огрезнуо. Цијела се војска обрадова кад га виђе и многи му полетјеше на сусрет да му коња прихвате. Али Филип неће да сјаше, него виче: нијесам, браћо рањен, него ме турска крв полила, напријед замном да расјерамо Турке, и поврати опет коња пут турске војске, тада пуче плотун од Турака, те му коњ испод њега пане. Филип се врати здраво својој војсци и кад се мало одморио, он појаши другога коња, којега је он сам дан прије отио Турцима. Филипу се неда мировати, него виче: боље браћо да данас овђе сви погинемо, него да нас Турци разбију. За то које јунак нека иде замном. Неколико српскијех коњаника поиграше за Филипом, те се помјешаше с Турцима. Ту се заметне жестоки покољ, гину Турци али гину и Срби, већ се ноћ близу примакла и војске се од умора престале бити. Војводе прикупљају своје војске преброју мртве и рањене, а Филипа код своје чете нема, никога није видио да се из ордије турске вратио, дакле стално држаху да је погинуо. Кад у неко доба ноћи лети на коњу из турске војске са голом сабљом у руци, Срби помисле да је Турчин, те многи скочише на ноге, а Спасоје брат Филипов потегне ханџар и повика хеј, дивноли ћу брата осветити, притрча ближе коњаника, кад на његово дивно чудо позна смртно рањеног брата, који једва мога изрећи: „скини ме с коња добро сам се замјенио.“ Спасоје притрче и скиде брата с коња и тек што га је спустио на земљу храбри Филип испусти свој јуначки дух. У то прискочи остала дружина те Филипа брже боље свуку не би ли му крв зауставили, јер мишљаху да је од рана обамро. Али саде тек имају шта и виђети, на Филипу је *седамнајест рана*, двије од пушака а остале од сабље и бајонета. Грозан призор на витешком тјелу! Сви у глас повикаше да му Бог души прости, лака му црна земља била, покојник је заслужио славе и поштења. Овђе закопају Филипа и војска пође да се малко одмори, како ће по ноћи ударити на Касабу да је попали, као што је било напријед уговорено

Познато је већ како су се Срби око Касабе били, колико су кућа попалили и шићаре однијели, зато само овђе напомињем да је на Касаби погинуо и брат Филипов Спасоје. Покој души! Вриједно да српска историја забиљежи златнијем словима славно име Филипа Ковачевића, који са братом својим Спасојем паде на олтар рода, за српску слободу. Србијо, немој да те прокљињу кости овијех јунака!

Н.

ПРЕГЛЕД НОВИНА.

У „Тагблату“ бечкомчитамо о великом државнику Шдајну, коме је ових дана споменик дигнут, ово:

„Тек за мало времена после тилзитског мира беше Штајн на управи. Сам Наполеон, коме највише до тога стало беше, да каквим вештим управљачем своје скоро неизтериве ратне данке осигуране види, препоручио га је Фридриху Виљему трећем. Краљ нехтеде о Штајну ништа знати, јер овај, позван да ступи у кабинет, беше толико смео да ставља условља. И каква условља: он изискиваше: да се тајни кабинет, т. ј. камарила таки уништи, он је искао државни савет, који би непрекидно непосредно са краљем државним делима управљао. То се тада сматрало као повреда освештених права величанства.

Фридрих Виљем трећи казао је тога ради у једном писму управљено, на Штајна, који је доцније велике важности стекло, да се он „као тврдоглав и непослушан државни служитељ сматрати има, који хвастајући се својим даром и женијалошћу, у место да бољитак државни пред очима има само каприцама вођен, ради из страствености, мање иржње и огорчења.“ При крају стајаше још и то, да „држава неполаже велике вредности на Штајнове даље услуге“.

А сад мораде се у нужди апелирати на тог непослушног и тврдоглавог званичника. Штајн беше великодушан заборавив како се с њиме поступило. Камарила се укиде и тада започе читав низ његових реформа, којима се он трудаше, да од старе феудалне Пруске начини сасвим нову модерну државу.

У једном чланку из Беча чине „Аугсбуршке новине“ о аустријском буџету ове примедбе:

„Замашан и трајан потрес свију економских одношаја види се у прелимираном мањку доходарине, од 1 и по милиона за год. 1876, даље у мањку од $3^4/_{10}$ милиона од царине, такса, пристојбе, поште и телаграфа. Но да би ипак у праву остао, наводи де Претис, да ће индиректног пореза бити 207·9, м. дакле 1·2 мил. више него 1875. те тиме хоће да надокнади онај мањак. Поред сталне економске кризе, која је скоро све кругове заватила и сваки дан све се већма осећа, посред праве економске стагнације и нерадње, која чини да старе и опробане фирме падају, да се фабрике затварају и да раденици највеће невоље допадају — усред свега тога, уздати се још у вишак у доходку од индиректног пореза, то је кадар учинити само министар, коме требају лепе цифре да буџет искити. У директни порез није стављено у предрачун вишка за г. 1876. али је прошле године изашло 4 милиона више него што је у предрачуну узето, но судећи по броју ексекуција, којих је 50000 у самом Бечу било, и судећи по строгости, којом је порез истериван држимо да су многи окрњили иметак да порез плате. Ево само један пример на то, што га је недавно саопштио један чески лист.

Срез колински у Чешкој плаћа 2·2 мил. пореза али године 1874. направљено је 1·04 мил. дуга хипотекарна а вексле су се умножиле у 800.000 ф. То је најбољи доказ, да се порез не плаћа из доходка него од капитала, јер доходак неизмаже за подмиру ужитка и пореза.“

АУСТРИЈСКИ ПРОРАЧУН ЗА ГОД. 1876.

У седници рајхсрата од 7. о. м. предложио је министар де Претис основу прорачуна за г. 1876. Ми доносимо овде из њега главне ставке упоредив их са ставкама г. 1875.

Државни издатци.

	Прелимирано за г. 1876 фор.	Дозвољено за г. 1875 фор.
1. Превишњи двор	4,650.000	4,650.000
2. Кабинетска писарна Њ. Величаства	74.745	74.295
3. Рајхсрат	1,680.882	1,148.670
4. Државни суд	22.000	22.000
5. Управни суд	250.000	—
6. Министарско веће	619.993	619.000
6. Министарство унутарњих послова	19.479.869	19,476.500
8. Министарство домобранства	8,472.100	8,377,300
9. Министарство богоч. и јавне наставе	17,347.848	17,300.734
10. Министарство финанс.	70,950.642	72,189.000
11. Минист. трговине	24,257.781	23,308.437
12. Минист. ратарства	12,132.110	11.683.300
13. Минист. правосуђа	21,531.626	20.517.840
14. Врховни рачунарски двор	158.500	157.000
15. Мировине	13,114.814	12,475.900
16. Субвенције и дотације	22,579,280	20,907.900
17. Државни дуг	102,410.267	91,446.784
18. Управа државнога дуга	761.826	749.100
19. Принос трошкова за заједничке послове	83,345.593	76,267.146
Укупна свота потребе	403,869.876	381,370.906

Државни доходци

	Прелиминирано за г. 1876. фор.	Дозвољено за г. 1875 фор.
1. Превишњи двор	—	—
2. Кабинетска писарна Њ. Величаства	—	—
3. Рајхсрат	—	—
4. Државни суд	—	—
5. Управни суд	—	—
6. Министарско веће	431.200	430.000
7. Министарство унутр. послова	1,108.879	1,133,060
8. Мин. домобранства	34.123	39.288
9. Мин. богочасти и јавне наставе	5,984.382	6,273.436
10. Мин. финансије	319.696.589	319,743.180
11, Мин. трговине	19.571.200	20.280.000
12. Мин. ратарства	11.291.460	11,031490
13. Мин. правосуђа	387.411	370.600
14. Врховни рачунарски двор	—	—
15. Мировине	42.345	36.000
16. Субвенције и дотације	26.325	—
17. Државни дугови	17,867.431	9,412.336
19. Управа државног дуга	158.600	308.200
19. Доходак из продаје државног властништва	342.000	900.000
20. Плаћање дунавског паробродског друшт.	—	632.309
21. Благајнички заостатак	2,000.000	2,500.000
Укупна свота доходка	378,941.945	373,089.899

ЛИСТАК.

СЛИКА ИЗ КРВАВЕ ЗЕМЉЕ.

У немачком недељном часопису „Die Gartenlaube“ има једна слика, која се зове „An der Evangelistenbrücke der Drina“. Вештак те слике, професор *Фрања Зверина* у Бриву, пише поред слике ово:

„Мост лежи северно од *Црне Горе* у јужном делу *Херцеговине*, који данас припада *Босни* — у овом тренутку врло важној земљи. У тим дивним брдима извире *Дрина*, која као што је познато, прави границу на свом северном делу, као пловна река међу Србијом и Босном, и код *Раче* утиче у *Саву*.

Напуњен посведневним описима турских зулума, тако приповеда Зверина, прођем не без заустављања црногорске границе код *Ровина* и путовах, следујући свом неодољивом нагону, да бих видио и планине, које се уздижу с оне стране границе у Херцеговини, одважно оним брдима где благослов мира под економисањем пашиним до данас још никакве клице не показа и где, уз пркос столетним бојевима, још не процвета слобода.

Могао сам се за срећног сматрати, кад сам већ код *Мале Подгорице*, не далеко од границе, добио неко лепо младо девојче за сапутницу, која ме пријатељски поздрави.

Морам приметити, да у култури доста занемарени херцеговачки народ уз своје многе лепе врлине и ту броји, да на путу у свако доба и ма на најусамљенијим местима не путује ни један човек тако сигурно као женскиње. И сами мушки су сигурнији, кад у женском друштву путују. Кад сам је по земаљском обичају после поздрава упитао и за најближу њену својту, рече она тужно, и, будући имађаше, о томе да више што рече, дубоко уздануувши:

„Оца и матер непознајем, брата нисам одавно видила, а сестру ћу тешко и видити.“

Не чекајући на моје питање, приповедаше она даље:

„Мати ми умре на скоро, кад ме је родила, у бегству од турских чета, које су плачкале; отац ми је прошао целу земљу у накрет са нашим осветничким четама под *Луком Голубом и Луком Вукаловићом*, и не слутећи, да ћу одмах мојих првих дана из људског милосрђа сисати млеко туђе матере. Отац ми доцније пребегне иза границе у туђу земљу. Није се никад више вратио. Ко сирочад живилисмо нас троје: ја, моја сестра и брат ми, горке дане, а кобни удес растави нас на послетку са свим. Сестра и брат изгубе своју домовину, ја постанем заручницом и играћу доидуће недеље последњи пут ко девојка у колу. Брат ми живљаше под туђим кровом; служио је у Црној Гори. Колашинци, кад би долазили на вашар, доносили би ми од њега вести и поздравље; он ће доћи у моје сватове, да испуца оку барута у славу, што ћу да постанем женом његовог побратима, црног Јове. Али ја мишљах, да он долази и тога ради, да, ако бог да, освети отимицу наше сестре. Њој је отргао Турчин крст с груди; она је за нас умрла, јер од божића прошле године борави у харему у Мостару.“

Каква ли нам се слика отвара код оваког цртања о стању земље и о узроцима данашњег усанка! Осећао сам и сад могах знати, да корачам по земљи, која је напојена крвљу турског господства, па поред свега тога код „еванђелског моста“ још ћу више да довнам.

Вереница је ишла са мном, једним путем. С корпом на глави тако је снажно корачала, да сам ја једва могао ићи њеном, а она ми из пуког милосрђа — тронута мојим чемерним погледом — одузе неки део мог пртљага. Кад је доцније хтедох због тога да наградим, одби ми понуду наивном примедбом: да би било нехришћански, не хтети помоћи сиромаху хаџији — за тога ме је она држала — али кад бих јој поклонио какву свету икону, молиће се као Јовина жена за моју сироту душу. Ја јој поклоним две иконице и неколико металених дугмади за струку њеног Јове.

Што се на више пењасмо, пут биваше све стрмији и по који пут би се необично сужио, тако би често наишао на тако зване *кланце*, који беху широки једва на 2—3' одакле гледасмо и дубоке тавномрке понore. На таком једном месту сустиже нас неки човек с три натоварена магарца, које је жеђ гонила, те нас престигоше код неке оближње чесме. Кад смо и ми своју жеђ утоили и оснажили се кратким одмором, настависмо пут у живаном говору о лепоти и несрећи те „Српске швајцарске.“

Шест сахати хода прешли смо по стеновитом путу и имали смо још четир сахата, док дођемо под кров у какво село по обичају до сунчевог захода. Јер ко доцније дође, може лупати на врати колико хоће, на је све заман.

Кад дођосмо на неку низбрдицу, прегледасмо дивну панораму од брегова и понора, у којима се Дрина, хујајући у безбројном кривудању губи. И нашу ћуприју могосмо с висине угледати. Кад њу угледасмо, приповедаше ми мој пратилац, који ме је уз пут многим немилим приповеткама забављао још неке, од којих ћу само ову да наведем:

За педесете године бесниди су ратови и јади по нашим брдима. Наше честите воће Вук Голуб и *Анго Вукосав* храбро су се борили с Турцима. Ударе ли ови већом силом, знали су наши лукаво да избегну у брда.

Тада заробе Турци поштеног *Крцу Петровића* и хтедоше да га присиле, да им изда где је стан његове браће. Овај ни сам незнађаше за стан, јер је и сам био странац. Турци га стану на свакојаке муке мећати и на послетку га одвуку собом. И када, дошавши на мост, позиваше крст за сведока, да о стању незна ни сам ништа, свежу га под мост и ископају му оба ока. Крст му обију о главу и крст паде на њега — тако су га доцније нашли. После тога живио је још седам година, али умре опет не божијом вољом.

Кад једном опет сељани морадоше Турцима да избегну у брда, он није могао слеп да иде по стеновитим кланцима. С тога остане дома и скрије се на таван. Али зулумћари опале цело село, и Петровић изгоре у пламену.

Али за неколико година освети то грозно недело наш Лука Вукаловић страшно, и исплати крвави дуг Турком. Са својом четом појури на Турке. Агалића са још неким црвенобрадим Турчином довуче до места њиховог недела, до моста, и свеже их коњским реповима с обе стране крста. Још и данас висе на крету репови као с вешала. Посреб-

ДОПИСИ.

Из Требиња 21 октобра. Сва села херцеговачка и турска и српска претворена су у гаришта. Све порушено, попаљено, пусто, ужасно је погледати. Сви се Турци збили у градове а јадна раја у планине, па се ипак неможе казати коме је горе. Раја је бар у неколико сачувала своје стоке и хране те склонила у заграничним земљама. На против Турци и ако су били што изнијели из својијех кућа то су већ у градовима давно појели те су сада на горе чудо аге и бегова, него и сама раја. За то многи Турци јавно говоре и проклињу сваки час што се нијесу у самом почетку побуне здружили с рајом, те би данас били слободни једни и други, а овако могу сви Турци прије од глади у затвору скапати, него рају на предају привољети. Истина Султан из Стамбола обећава раји златна брда и млијечне ријеке, опраштa неисплаћене порезе, заборавља рајине преступе, све у турском смислу на хартији. Али узалуд, раја неће ни да чује за турска обећања, нити се мисли предавати докле тече и један војник српски. Ово знаду и сами Турци овђе у Требињу, те су се многи забринули како ће ову зиму протурити у овом затвору. Има овђе пет табора Турскијех војника, осим ових сви Турци из околине са свијем породицама, те се хоће ране доста а нема ни одкуда доћи ако не преко Дубровника, или Клека. Путови су опасни сваки пут, кад Турци иду да прихвате хране мора цијела војска изаћи да прати тајин, да га усташи не отму, ипак ријетко се кад трефи да све унесу у Требиње, јер их сваки пут усташи дочекају, те по неколико коња отму и по којега Турчина посјеку. Саде пак кад наступе хрђава зимска времена, онда ће по Турке још бити горе. Осим глади појавила се овђе међу Турке нека болест, те сваким даном пада по неколико, сигурно од нечистоће и свакидашњег труда. Било лијепо или ружно вријеме усташи сваки дан узнемирују Турску војску, они у чете од 10 до 15 друга напану овђе близу самог града Турске куће, доклен војска из града изађе, усташке чете запљење по коју овцу па свој пут у планину. Ово се догађа често а највише по ноћи, те Турци никад немају мира а много су се устрашили. Опет су дочули да се окупља на Зубцима велика усташка војска и да имају велики топ, којијем мисле бити куле на Зубцима. Турци морају ићи у помоћ кулама, па сваки дан у страху очекују глас топа. Због великог труда и неуредне плате овладао је велики неред у Турској војсци, те се тачно може још у напријед рећи да ће их усташи побједити.

Што узбуде важног не ћу вам пропуштити саобштити, а међу тим нека вам је препоручена сиротиња бораца за слободу, немојте да због слабе помоћи пропадне од глади и зиме, свештенство би могло по селима и по варошима тамошњијем купити милостиње на помоћ сиротиње раје. Ово је дјело милости христијанске и љубави братске могли би се бар за ово тамошња г. г. Архијереји побринути. Нека се угледају на митрополита Цетињског.

Из Херцеговине 28 (6) септембра. У среду 6 (24) септембра крену се Турци из Требиња да унесу тајин у куле на Зубцима. Било је Турака око 3500 низама и крајишника са батеријом брдских топова и двије кумбаре. Пред турском војском ишла су два српска издајника са Зубаца: Бело и стриц му Кецо Спајић.

Чим су Срби опазили да су Турци изишли из Требиња и упутили се пут Зубаца, војводе Трипко Вукаловић са својијем Зубцима и Томо Томашевић са Крушевичанима запану за метериже да дочекају Турке. Када Турци наљегоше на пушкомет, Срби опалише огањ из пушака и ту се крвави бој заметну. У почетку Турци се малко збунише, али Спајићи српске издајице, они их охрабрише, те настаде велика пуцњава турскијех остругуша и топова да би човјек рекао све се планине у понор сурваше. Кеца Спајић дозивље своја два сина Апима и Богдана да му се предаду, иначе ако их ухвати да ће им својом сабљом главе посјећи, што су пристали уз народ, те се боре против свога оца и турске власти. Апим се одзивље своме оцу, те га вакљине српскијем именом и часнијим крстом да напушти Турке, па да дође међу своју ђецу и осталу браћу да се свети Косово. Богдан дозивље у војски турској оца и стрица па им говори: ако се шћима на бојном пољу сусретне прије ће њихове главе глецати уграбити, него турске, не би ли тиме спрао љагу издајства са племена Спајића. Ово су обадвије војске чуле и виђеле, те је Србе јежа спопадала гледајући да отац и стриц воде Турке против своје ђеце и своје браће. Жалосно, али је ово цијела истина! — Србаља у овом боју небјеше него 350 а Турака много, те немогоше по обичају јуришити међу Турке, него иза метериза борише се до мркле ноћи.

У овом боју погинуло је доста Турака, од Србаља само један иртав и два рањена.

Богдан Спајић син издајника Кеца, јуришио је у Турке са ханџаром у руци не би ли наишао на оца и стрица, јер се био зарекао да ће их посјећи. Али ко ће наћи у оноликој ордији којег тражи, доста кад се и сам јуначки избавио и дружини здраво повратио, при том посјекао је два Турчина, једнога испод саме куле турске на очиглед обадвије војске. Сретно ти поштење млади јуначе, кад ти скиде љагу са Спајића куће, а издајице и несретници ваљда ће заслужену казан добити другом пригодом.

У овом боју Турци су разрушили топовима и кумбарама 18 кућа у Богојево Село, а 23. куће у Коњском.

Кад виђеше Турци да немогу Србима ништа наудити они се срамно натраг повратише, те се опет у Требиње склонише.

Вриједно је овђе споменути да су у овој битци учествовали *пет Турака* добровољаца са Србима против турске војске. Каква грдна срамота за издајнике Спајиће, који предводише турску војску против своје ђеце и браће Зубаца? Српска их клетва допанула! —

11 (22) септембра Турци су на пријевару домамили к себи из аустријске границе талијанског поданика Анта Пуњалина, те су га у кули на Дријену осрамотили, па кашње свега на комаде исјекли. Ово је био добровољац талијански из Млетака Па се још находи људи и листова, који бране варварство турско? О нека, да бог да их постигле муке овог невиног Талијана!

Чујемо, да је талијанска влада због овога човјека наредила да се истрага поведе о овом нечувеном злочину. —

(Т. С. В.) Беч, 15. (27.) октобра. (*Ситуација. Шта се овде дрожи за Србију? Гласови са Балкана. Буна у Арбанији. Покрети у Бугарској. Цар Александар и општина московска. Рајхсрат. Де Претис и буџет за г, 1876.*) Немојте данас од мене бог зна какве вести или иначе опширну релацију какву о политичном расположењу у нашим „вишим“ и „нижим“ круговима ишчекивати, јер све што имам да рекнем, могу са неколико речи исказати; а то је, да се овде боје рата, за ког веле, да је — са обзиром на Балкан — толико колико известан. Напредовање устанка у Херцеговини, покрети у Бугарској, буна у Арбанији а најпосле и од последњег доба учестани нападаји Турака на граници и изгреди, што их ових дана турска војска на Рашки учини — све то скупа чини, да су овде приправни на сукоб између Србије и Турске.

И опет се указује Србији српском кнезу и српској влади прилика, да учини дужност своју, те да ступи у акцију. Турска је војска које хрђаво одевена, које опет гладна, а при том ће се морати расути по читавом Балкану јер се свуда буна дирасути и свуд се народи крећу, чисто, као да би Србији ради показати пута, којим би она као „Пијемонт на Балкану“ требала ићи. Устанак у Херцеговини напредује; а Турци прелазе преко границе српске изазивајући Србију чисто на сукоб, који ће морати решити то давно већ истакнуто и више пута претресано и промлаћено балканско питање.

Симпатија народа европских сасвим је на страни свете ствари ослобођења, изузимајући можда Мађаре. Та се симпатија на разни начин показује; али се свуда примечава жеља да се једном крај учини том варварском стању на Балкану. Па чак и они, који досада из материјалних интереса Турцима повлађиваху, чак се и ови одрекоше Стамбула, од како се Турска за „полубанкрота“ прогласила. О жељама и тежњама свеколиког народа српског нећу ни да говорим, јер то се по себи разуме; него сам само хтео да обратим пажњу читалаца на ситуацију у овом тренутку и на расположење незваничне Европе према устанку.

Згоднije прилике нема но што је ова, па да Србија ступи у борбу и да са себе ону љагу спере, што ју је себи нанела са познатим догађајима у скупштини и у кнежевом конаку.

Опет је дошло време, да се Србија, да се кнез, влада и скупштина на један корак реше, ког су већ давно требали да учине. Овако и не другчије мисли се и овде, а особито од онога тренутка, у ком нам вест о догађају на Рашки стиже. Нико више не сумња о томе, да Србија неће у акцију ступити и ја би вам, кад само не би хтео дискретан бити, за доказ овоме, што сада рекох, могао наводити изреке једног и више њих са овдашњим вишим политичким круговима у свези стојећих личности. Но нека је ово за сада доста; ми се још једнако надамо, да ће државници у Србији прионути на посао, који сада треба да је на дневном реду, не само зато, што то народ од њих очекива, јер се ово већ по себи разуме, него и зато већ, што је ова прилика посве згодна за Србију, јер сада се већ тиче ексистенције и саме Србије, у коју Турци сасвим по ћефу упадају, као да је она хакав пашалук турски. Ово не очекујемо само ми, то чека читава просвећена и напредна Европа, која је данас више но икада наклоњена — *ослободиоцима Балкана.* —

Данашњи вечерни листови доносеше вести, из којих се види, да је и у Арбанији букнула буна. Турски низами послати су из Скадра на она места на којима се буна појавила. У исто доба добисмо *поуздана извешћа* о стању ствари у Бугарској. Кажу нам да тамо покрет све већи бива, и да га Турци неће моћи тако лако угушити, пошто се на многим местима појављује. Очевидац неки говорио нам је о томе, да би чим Србија у борбу ступи, буна у Бугарској у велико се изродила. У Шумли је 150 Бугара затворено, скоро толико исто у другим неким местима, а нарочито у *Филипопољу* и *Татар-Пазарџику*. Чете се већ на више места појављиваху. —

„Пресa“ јавља, да је *цар Александар* послао кнезу Николи својеручно писмо и 30.000 рубаља за пострадале Херцоговце. Други лист опет јавља, да је општина московска одредила за Херцеговце 20.000 рубаља. —

Рајхсрат је ових дана наставис свој радпосла-

ничка кућа држала је 19 о. м. прву своју седницу. У њој је министар финансије барон *де Претис* поднео дому буџет за годину 1876. У свом експозеу разложио је министар у истој седници стање државних финансија.

---

* * * **Из протопрезвитерата вуковарско-шидског 29. септембра.** Пријe петнајст дана дође нам у овај протопрезвитерски срез г. Лаза Поповић из Осека, као администратор протински за Вуковар и Шид. Исти је господин Лаво обишао овај срез прегледав обћине црквене и децу што се у српскијем школама уче. Из Осијека преко других мјеста дошав у Илок крену се пут Шида, и добро је дошао у Товарник. Овде је поп Лаво држао своју посјету, ђецу преслушао у вјери и другоме, те се одавде кренуо са свећенством и предстојником у Бановце, Чаковце и Миклушевце. У Бановци нити деце, па ни учитеља, кога је из Карловаца школски одбор у силу бога, да задржи неку формалност послао. Општинара па ни звонара, ни за виђети не беше, те се одавде упуте сви у Чаковце. У Чаковцима нађоше лепу зграду школску са две собе и учитеља са неколико деце. Успех учитељев са децом беше бољи но што се је могао очекивати. У Чаковцима је некад било млого Срба, те беше поп и ђакон, а сада је тек неколико српских кућа без свећеника.

У Миклушевци лепа је зграда школска, каку ћеш мало где наћи, деце у школи подоста. Учитељ вредан па и деца добра у науци. И ово је негда било од већих српских места, али је данас неверија преотела мах. Има свећеника има и општу свећеничку кућу незнаш шта је горе и црње, је ли свећеник, је ли свећеничка кућа. Видети то грдно зло, мора се човек запитати: има ли у нас црквене власти? има-ли патријарха, владике? — У том сеоцу огледа се немар наших мантијаша. — Одавде смо се, али тужно, растали са поп Лазом, у нади да ће он своју касти у Карловци.

Горњи Товарник 29. септем. Како чујемо у у негда големој српској општини сада усљед закона са загребачког сабора донешенога о школама српска школа престаје, и претвара се у комуналну, што наши жупници и каплар биљежници зову: „обћа хрватска учиона.“ Блаженопочивша госпођа Боздиница из Пеште пре неколико година поклонила је повећу своту на грађење српске школе у Сотину. Г. Вуковић и Миковић сакупљаше прилоге и први као пристав, други као судац, све могуће учинише, те је лепо школско здање саграђено. А сада, после неколико година, у тешко саграђеној кући Србину се српски не даду учити. То ти је судба, као раје у Турској.

Од нас се иште да плаћамо два три обћа хрватска учитеља пак онда нам се некрати и свога учитеља плаћати, е па толико права имају и сами жидови. Је ли то братски?

У Товарнику је у општинској седници каплар биљежник и жупник Матић донео да се одбор школски неименује, већ да га општински замењује. Ово разумемо. Жупник Матић са каплар биљежником знаду ди им њиховога слачајшег није, те да би народ школски одбор из честитих и поштених људи бирао, што по њиховој ћуди нејде у рачун, Дакле за времена, ма како само помоћ, јер се давимо. —

За обће хрватске школе именовани равнатељ г. Вурдеља долази, овамо 25. о. м. па ћемо видети хоће ли и он прихватити протузаконитости и пристати уз каплар биљежника и жупника Матића, или ће по закону одбор засебни за школе склопити. (То ј. ако већ постоји каква комунална школа а не за вероисповедне. У.)

Горњи Товарник 30. септембра. Није у нас ништа на боље, већ се све на — горе окренуло. У прошли петак у мјесту у веће јавно пуцаше један сељак из заседе на другог, те овај рањен са 13 зрна пуцаше на другог свог противника, из чега произађе цела битка и зачусо пуцњава.

У недељу пред веће пред общ. кућом изубија са сикиром један човек из Ґибараца другога из Илинаца. Стражаре на помоћи није. Зулуми се терају на очиглед оних које на хиљаде народ плаћа и издржава.

Други дан у веће посекоше се опет двоица сикиром у Товарнику. Посечен је момак из првих газдинских кућа.

Међутим убијен је један у Илачи Мартин Гомбаровић. Сва та зла и невоље збише се у два три дана пред очима каплар биљежника о којим зулумима и несретним догађајима не знамо да ли је каплар биљежник нашао за вредно какве пријаве учинити.

Срему! Срему! шта си дочекао? да каплари агују и пашују. — Тражићемо лека!

Књижевност.

„Основи физике. За више разреде народних школа више девојачке школе и сродне заводе. Написао Мита Петровић, исп. гимназијални професор, главни учитељ учитељске школе у Сомбору, прави члан хрватског педаг. књижевнога збора у Загребу. (са 47 слика.) Панчево 1876. Штампа и наклада браће Јовановића“.

Прочитавши ову књигу, намеран сам, да изнесем појединости неке из ње на јавност, које ми се не свиде. Ово чиним прво ради самога писца, а друго и ради оних, који се буду њоме служили.

Не мислим опширну расправу о њојзи писати, и ако би се и то радити могло, него ћу просто навести поједине ставке, изреке итд. и страну на којој је, па онда рећи о њима своје мњење.

Говорећи о растављању тела у ситне делиће вели г. писац на стр. 1 ово: „Наука држи, да се и ти сатни делићи које н. пр. добијемо, кад шећер истучемо још из ситнијих делића састоје, које ми са чулима нашим опазити не можемо“.

Пре ове ставке г. писац није ништа споменуо, шта је то „наука“, која држи итд. Почетницима се овде износи име, које они не знају, шта значи, да ли је особа или ствар; и што је још најлепше спомиње се да „наука држи, да је нешто овако итд“. Дакле одма на првој страни наводи се нешто што је у науци можда спорно. У књизи за почетнике треба само оно да се наведе, што је у науци стално, необориво. На страни 2, другом реду од доле, треба да стоји „двају *разнородних* тела а не „двају тела.“

Стр. 3 и 4. Говори се о појаву дизања воде у косастим цевима. Том приликом вели г. писац: „највише течности уздижу се исто тако као вода у косастим цевима, но има *такођер и изнимака.*“ Ово је први пут где чујем, да у физици имаде и изнимака. Изнимака у физици нема, него просто сваки појав има свој узрок, а не да је један појав изнимак од другог појава. У овом би случају жива била тај изнимак, јер се она *спушта* у косастим цевима. Но на овом није остало, јер се је г. писац после неколико редака поправио, па навео и за једно и за друго узрок т. ј. шта је узрок дизању а шта спуштању течности у косастим цевима, чиме је опорекао оно што је мало пре рекао.

Стр. 5. „да се привлачна сила земље налази у њеном средишту“ вели г. писац. Ово није истина, него треба овако да стоји: привлачна сила (снага) земље *тако дејствује, као да се иста налази* у средишту њеном. Привлачење земљино основа се на привлачењу појединих честица материјалних, из којих је земља склопљена. Пошто је земља симетрично тело, то је ефект њезине привлачности таки као да средиште њезино привлачи, јер резултанта привлачења свију материјалних честица иде кроз средину земље.

Стр. 8. „Догод се тежиште над подином налази, остаје тело у равнотежи. *Када је подина мала онда је лакше тежиште тако удалити, да не стоји више над подином.* Што је *дакле* подина већа, у толико је сигурнија равнотежа.

Она друга ставка штампана не обичним словима ја не знам управ шта треба да значи, кад погледим, шта је пре и после ње. Па онда шта ће оно „дакле“ у последњој ставци?

Стр. 16. „под брзином разуме се пут, што га једно тело за неко извесно време пређе.“ . . . „Углављено је у науци, да се под брзином разумева пут што га једно тело у једном секунду учини.“ Овде је погрешка прво, што се спомиње, да је брзина пут, што . . . за извесно *време* пређе; друго што се спомиње: „У науци је углављено итд.“ тиче ли се ово штагод почетника? и треће, да се под брзином разумева пут од секунде. Узмимо да s значи пут, с брзину којом се тело креће, t време за које се креће, онда имамо s=ct, ако у овој формули ставимо t=1, онда имадемо s=c или: брзина је пут, што га тело за *јединицу времена* пређе, па био или један минут, или један сат и т. д.

Стр. 17. Ако дужина шеталице износи 1 м. онда једно клатење (Schwingung oscilatio) те шеталице траје 1 секунд и због тога се шеталица, која је један метар дугачка, зове секунадна шеталица.“ Ово није истина; јер је дужина секунадне шеталице у Париву 993·86 м. На идућој страни поправља се, јер г. писац вели, да је секунадна шеталица на разним местима земаљске површине разне дужине, и према томе обара оно, што је мало пре позитивно навео, али неозначив места, за које она дужина (1 м.) важи. Мислим, да је и излишно у књизи за почетнике наводити дужину секунадне шеталице; доста је ако се спомене, шта се с тим називом означује.

Стр. 18. „Једнаки волумени различитих тела немају дакле исту важиву. Узрок тога лежи *или* у томе, да су молекили н. пр. цинка, итд. 7 итд. пута тежи него молекили воде, *или* у том, да су једнако тешки, но да их 7, итд. пута више у том простору.“

Како се тумачи различност специфичних важина у овакој књизи нема места да се спомиње, но кад је већ г. писац хтео и о том да рекне требао је навести онако како већина данас држи, а не два мњења. За које сад почетник да се одлучи? Зар је почетник у нас тако доврео, да чак и о таким питањима сам одлучивати може. Ја сам сигуран, да ће многи почетник, кад дође до тог места лупати о томе главу, али узалуд!

Стр. 25. „Угљена киселина састоји се из угљена и кисеоника.“ Погрешка је овде та, што г. писац не разликује угљен (Kohle) од угљеника (Kohlenstoff). У угљеној киселини има угљеника итд.

Стр. 34. „Притисак ваздуха на човечије тело 15000 Kgr. достиже. Ипак тај грдан притисак не смета покретању тела нашег, прво што ради са свију страна равномерно, друго, *што је читав наш организам према њему удешен*“. Ово под „друго“ доста је нејасно, јер се не вели, како је удешен, а могло се навести, јер овде барем нема никакве несагласности, кад се зна, да ваздух, који је у нашем телу одупире се притиску спољашњег ваздуха. У томе лежи сва тајанственост организације нашега тела.

Стр. 45, 11. линија од доле: . . . . „шипку од стакла m, коју сам прво протрљо и тим је *негативно* електричном направио“. Овде је споменуто *негативно*, а треба да стоји *позитивно*, и то баш по оном, што је г. писац одредио, шта је позитиван а шта негативан електрицитет. Види стр. 44. Можда је ово и штампарска погрешка?

Стр. 47. Говорећи о пуњењу електричне боце електрицитетом вели г. писац у линији 5. од доле: — „а одговарајућа количина — E *долази из земље* у спољашњу облогу“. Ово се не слаже са оним што је пре г. п. навео, т. ј. да унутрашња облога, имајући + E подељујући упливише на електрицитете спољашње облоге; „њен — E буде привучен, а + E одбијен! који се у земљу удали. Дакле — E *не долази из земље* него + E *одлази у земљу* а — E појављује се на самој спољашњој облози и то за то што се од њега цепа + E услед раздвајајућег утицаја онога + E, што је на унутрашњој облози.

Стр. 48 „Оборити боцу“ у смислу спајања електрицитета у електричној боци, мислим да није згодно употребљено; немачки се то вели entladen, дакле оборити, обарање нема места, него можда испразнити „обестеретити“, и т. д. Према овоме и „обарач“ (Entlader) не звони; можда би боље било рећи „праз нило“.

На стр. 56. изузевши прва два и по реда од ситно штампаног остало могло је из оваке књиге и изостати.

Стр. 79. „Наука о природним силама назива се физика“. Али није тако, јер је физика (у ширем смислу) наука о појавима а онда о узроцима њиним т. ј. о снагама. . . „Тежња новијих научењака управљена је поглавито на редуковање природних сила. Да, већ по данашњем стању науке може се очекивати, да ће се у скором времену учити: различите појаве природне бивају услед различног дејства *једне и исте силе*; као што је материја *једна* тако је и *једна* сила“. итд. итд.

За кога је писано закључење, из којега сам навео оно под стр. 79.? Да ли за оне, који ће из те књиге тек да почну физику учити?

Ако је за ове, онда таково закључење они разумети не ће. Других и нема, за које би закључење могло бити од користи, јер кога интересују те тежње, што их је г. писац тамо нагласио тај ће их тражити и наћи у каквим страним опширнијим делима. Но ако је г. писац хтео, да и о том коју рекне, он је требао покушајем објаснити, где се огледа сродност природних снага а ништа не спомињати, шта је управо топлота, или светлост итд. или шта су све природне снаге скупа, јер је ово нешто, што прелази моћ схваћања оних, за које је књига написана. А с друге стране, зар је онај у књизи наведени материјал довољан или управо тако огроман, па да се може онако закључење писати?

За почетнике књигу писати јесте доста тежак посао. Г. писцу можемо бити захвални на вољи, да школи од користи буде; али с друге стране књигу је своју доста незгодне израдио, сведок овоме су споменуте моје опаске. Осим тога неки, рекао бих, академијски тон веје кроз књигу; као да је ова намењена каквим маторцима, који физику имају у малом прсту, а не почетницима! Овде мислим оно што се на доста места вели: наука „држи“, „у науци је углављено“, или „наука није довољно објаснила“ итд.

На послетку не могу да не рекнем нешто, а то је, да је г. писац узео какву књигу па превео, боље би урадио, и онда, да је бар двапута толика књига испала, а не оволика колика је да би оправдала свој наслов: „За више девојачке школе и сродне заводе.“ Овако је довољна само за основне школе.

У Новоме Саду.

Андрија М. Матић.

ГЛАВНА СКУПШТИНА „МАТИЦЕ СРПСКЕ“,
држана у Новоме Саду 14. и 15. (26 и 27.) септембра 1875.
(По записнику.)
(Наставак.)

Бр. 33. Управни одбор под бр. 360. о. г. према одлуци главне скупштине од прошле године, да се за вођење рачунских књига и рачуна постави стручан човек, јавља, да је, одговарајући томе налогу, нашао таквог човека, у особи Арона Поповића, пређашњег књиговођу бачко-бодрошке штедионице и да га је одлуком својом од 12. (24.) децембра 1874 бр: 432 изабрао до даље скупштинске наредбе за књиговођу и контролора друштвеног са годишњом платом од 600 ф. стављајући му у изглед, да ће му се та плата, пошто није хтео под истом служити, према доказаној способности и повисити. Овај нови књиговођа довео је у ред све неуредности, које су у рачунима и рачунским књигама проистекли из немара, незнања а може бити и из друге неке намере пређашњег благајника Петра Никовића, и завео је по одобрењу управнога одбора, нове рачунске главне књиге за сваки фонд посебице, тако, да се стање свакога фонда у свако доба одмах може сазнати, те пошто је тако своју способност као благајник посведочио, и пошто га је и сам владин поверник за „Матицу“ г. Андрија Флат велики жупан новосадски у допису свом од 2. августа о. г. бр. 273. као способног рачунарског чиновника друштву овом особито препоручио и наговестио, да би ваљало способним благајничким чиновницима и бољу плату одредити: то управни одбор предлаже, да се како Арон Поповић, тако и Данило Манојловић за благајника на дуже време изберу, по што честа измена у благајничким чиновницима велике сметње и неприлике прави у вођењу и обављању рачунарских послова и рачуна, и да се благајничким чиновницима плата повиси, и то књиговођи од 600 на 900 а благајнику од 500 на 600 ф.

Уједно подноси исти управни одбор под бр. 432 1874 донесено упутство за благајничке чиновнике на одобрење:

1. Од благајничких чиновника дужан је један као књиговођа односно контролор књиге, а други као благајник новац и папире од вредности руководити.

2. Књиговођа води све књиге, које су за преглед радње нужне, као и један главни дневник за све фондове; он је дужан сваке по године рачун, а годишње главни рачун о сваком фонду посебице да склопи и да их по свршетку године најдаље за шест недеља управном одбору поднесе. Књиговођа зготовљава прорачун о заједничким управним трошковима и прорачуне за сваки фонд под управом матичином посебице и подноси их на одобрење управном одбору најдуже до свршетка јуна сваке године а за годину што долази, он прописује пристојбе и рачуна камате, он води уручбени записник и цело дописивање, отвара све поднеске, у којима се не налазе новци и уводи их у уручбени записник.

3. Благајник води о примању и издавању новаца један главни, а осим тога за сваки фонд по један посебни дневник; он несме без према подписа књиговођиног ни примити ни издати новац; он отвара поднеске, у којима се налази новчана вредност, те пошто на самом спису потписом сво-

---

реним копитама алиног коња окују крст. И то се може још и данас видити.

Тај тешки грех није побољшао живот Петровићеве удовице; она већ стара и немоћна, живи чемерне дане и чува по бреговима оно мало својих коза. Млада *Сваза*, ћи јој, постаде удовицом, а свог мужа није добро ни познала. Он паде у провалију у којој мало што не ухватише Луку, а за собом остави јој на грудима малено чедо.“

У тим дођемо до моста. Ту код крста видио сам неке, да се моле богу тако, као што само човек у најхуђој несрећи уме. Млада мајка — и сама још налик на дете — метула је поред крста своје одојче, да и њега посвети обрани спаситељевој. И малено чедо склопило је своје ручице те их подигло према небу. Друга нека сува прилика стајаше погнута са дугом пушком о рамених и подигнула, огртачем завијена, руке крсту. О крсту су висили свежи венци, а на потоку владаше свечана тишина. Па и саме животиње, које су туда пасле, стајаху мирно не мичући се као укопане, опкољене хладним валима Дрине. Тај тренутак пробуди и у мени молитву. Пошто сам се и сам помолио богу и дошао крсту ближе, видех да је оружана прилика стара баба, којој се блистају суве низ мршаве образе, а преко усана прелазила је усрдна молитва.

Тронут данашњим утисцима и сетив се пословице, која у оним гајевима живи: „Тешко жени, која носи мужевљево оружје!“ — рекох, обузет сажаљењем свом сапутнику:

„И то је ваљда каква старица, коју је исти удес удесио, какав и Петровићеву удовицу?“

„Зацело, тако и јесте,“ одговори овај, „јер — то је она главом.“

(Сад описује Зверина ћуприју, па на завршетку вели:)

И мост је млогогодишњи сведок крвавих ратова. Турци су и довде допирали, пустошећи и палећи по свом дивљачком обичају. Они су обарали више пута крст, али хришћански борци подизали би га поново одмах после прве победе крвавим рукама тим више, и њихово побожно чуство пожурило се, те га окитише цвећем и венцима, који су често орошени горким сузама матера и вереница, који своје јуначки погинуле борце овде оплакиваху. — Тако нас троне тај мост, ал он се слаже потпуно с историјом ове несретне земље. Често распиривани пламен није могао мост да сасвим поруши, те је тако он и данас света заоставштина млађих и можда сретнијих бораца. Млоги сунцем опаљени горски син скупљао је бодрим оком око те ћуприје још као дете турска тавад, да их чим до пушке дорасте, у потпаљеном боју, свом диндушману у груди пошље, а под сликом на крсту и данас се челичи храброст тих соколовских синова до јуначке величине и потпирује у њиховим грудима плам вере и слободе.

(Држећи, да нас свака и најмања слика из земље јада и чемера, из земље где се потоком крв пролива, крв невиних и несретних бораца за слободу, треба да интересује, мислим да нисам погрешио, што сам изнео ову слику и пред наш свет у толико пре што је брат Словенин слика.)

У Грацу 1875.

С немачког **П. Ј. М.**

јим потврди, да је новац код њега, предаје их ради уведења у уручбени записник књиговођи.

Благајник је одговоран за поверени му новац и друге предмете од вредности; он је обвезан главни дневник сваки дан закључити и остатак од готовине у присуству књиговође као контроле пребројати, те је за тим ставити у касу и дневник подписати. Исто је тако обвезан сва примања и издавања из главног дневника у посебне дневнике преносити и исте при свршетку свакога месеца закључити. Такођер је обвезан све посебне дневнике са нужним приловима заједно сваки дан предавати књиговођи, да их исти спроведе кроз главне и прегледне књиги.

4. Један кључ од касе налази се код благајника, а други код књиговође као контролора.

По што се најпре у начелу решило, да се благајнички чиновници не бирају по до сад уобичајеном начину на три него на шест година, али да се одмах казне и према приликама и отпусте, ако управни одбор нађе и увери се, да су немарни, неуредни, неспособни или ако се ухвате да су учинили ма какву проневеру; и по што се и сама главна скупштина из предложених штампаних рачуна о стању фондова од 1. јануара до 30. јуна 1875. уверила о способности новога књиговође, а по свом искуству од 11 и више година знајући, да се вољани благајнички чиновници, који ће и свој посао разумевати и у томе и поуздани бити, по досадању плату не могу наћи: — то је једногласно изабрала и Арона Поповића за књиговођу и Данила Манојловића за благајника на 6 година са предложеним од управног одбора платама, које се од 1876 године имају разрезати на све фондове под управом матичином по саразмеру њиховога дохотка, и по прорачуну ког је главна скупштина под бр. 20. о. г. за заједничке управне трошкове одобрила а повишицу плате благајничких чиновника у износу од годишњих 400 фор од 1. октобра о. г. до нове године 1876. имају опет сви фондови по саразмерности њиховог дохотка ове године да носе.

О повишици плате благајничким чиновницима има се високом министарству просвете и црквених послова посебан извештај поднети, а о томе као и о избору управни одбор известити, с тим упутством, да је књиговођа дужан положити кауцију у износу своје годишње плате а благајник двогубу кауцију према плати својој.

Од управнога одбора предложено упутство за благајничке чиновнике одобрава се и издаје се управноме одбору да га сваком благајничком чиновнику посебице саопшти.

(Наставиће се.)

ПОВИ САД 18. октобра. У седници народног школског савета, што је ово дана држана, изабран је за школског референта у горњо-карловачкој дијецези г. Коста Радуловић, бив. проф. на сомборској препарандији, а г. Милан Савић за професора и директора на препарандији у Горњем-Карловцу, што ће се још ове године подићи. У седници били су: Патријарх као председник, главни школски референт Натошевић, чланови Н. Ђ. Вукићевић, Лазић и Димић.

— По различитим крајевима у Русији опет су сада, као што „Вперед“ јавља позатварали многе присталице социјалистичке странке. Највише је позатварано било у Москви, много у Одеси, Фули, Резану, Октелу и Петрограду. У селу Иванову код Москве похватано је тридесет радника. За овај мах власти мисле, да су пронашли огњиште социјалистичке завере. На више места похватаници очајно су се противили затвору. Рогачев, кога врховни државни тужилац представља у меморандуму као главнога агитатора, ухваћен је у губернији харковској. Он се упорно бранио и овом приликом два жандара убио. Најпосле падне смртно погођен зрном једног жандара. С овим затварањем у свези је и случај у Кијеву, где је свеучилиштни професор Драгоманов, за кога кажу, да је у социјалистичку заверу умешан, нађу из постеље дигнут и у град одведен и ту затворен. —

У помоћ пострадалим Херцеговцима и Бошњацима послао је преко Н. Сада владика **Кенђелац** 200 ф. а. вр. Надамо се да и друге владике неће заостати. На исту цел даровао је сиромашни манастир **Златица** у Банату двадесет форината: Богати манастири српски у Фрушкој Гори и по другим крајевима, кад већ нису предњачили, нека се са величином дара поправе. Та нашто су други манастири него да бедним и невољним помажу.

Још нам је овде споменути дар од 50 фор. а. вр. старе госпође из Новога Сада **Катарине Ф. Недељковића** на горњу цел, са изјавом: да је она показала пут, којим су одавна друге иметком јаче и слабије старе душе поћи имале. Та ако је души места ватати, тако ће се најбоље ухватити.

— Сутра ће у недељу после подне, бити главна скупштина срп. новосадског кола. Ради важности предмета, о коме ће се расправљати, нека чланови сви до једног дођу.

ТЕЛЕГРАМ „ЗАСТАВИ“

Вршац 18. окт. Овдашња кабаничарска задруга шаље преко уредништва „Заставе“ браћи Херцеговцима десет гуњаца и толико чакшира.

НОВИЈЕ.

— Из Беча телеграфишу „Пешт. Лојду“: По овамо приспелим вестима *Енглеска* је поново покушала да осигура суделовање *Француске* за предлагање конференције због решења *херцеговачког* питања, ал је с тим предлогом свугде особито у *Бечу* одбијена била.

— Званично јављају „Н. сл. Пр.“ из Цариграда: да је уз придржање нарочите дозволе, подписан уговор, који осигурава грађење аустро-угарских и турских жељезничких свеза за 2—4 године дана:

По „Даљи Телеграфу“ споразумели су се у политичним преговорима у *Милану* у погледу будућег избора папе. Признање будућег папе имало би зависити од неког јемства, које би он морао дати.

ТРГОВИНА И ОБРТНОСТ.

СИСАК 24. окт. (Шипуш и друг.) Пшеница долази све до бољег питања, чим са време привоза приближава, јер и купци о набави озбиљно мислити почињу. Ново-бечејска око ф. 5·40—50. Старо-бечејска 88—88 и по по ф. 5. Хрватска нова по 4·50—60 а босанска ф. 3.30—3·40

¾ Жита наполице нема,

Кукуруз је задржао и прошле угодне цене, прва роба ф. 2.50 ц. ц. транзито а тоне допринаша та околност, што је валута нешто напрегнута, која ако овако остане или напредовала буде, чинити ће и цене роби напредовати.

Јечам се именује: пиварска роба ф. 3·05—10 а лагана ф. ф. 2.10—15 на 70 фунт.

Зоб је у толико угоднije мнење заузела, што се сасвим фине робе боље тражи, и за исту ф. 4.30—40 б. ц. дозвољава. Средња роба је на истом темељу као и пре и вреди босанска око ф. 3.80, а хрвацка до ф. 4.15 б. ц.

Воде су равнобреге, а време кишовито, те се помањкања бродиве воде бојати није.

КЊИЖЕВНЕ ВЕСТИ.

!Среће ради!

Богме нам је срећа нужна, то нам неможе порећи ни злотвор. А ко доноси срећу у кућу кад се стара година завршује а нова приближује? — Питајте све векове у којима је Србин живео. Питајте све крајеве у којима Србин живи. Питајте стара, питајте млада. Питајте мушко, питајте женско. Питајте сиромашка, питајте богаташа. Питајте здрава, питајте болна. Питајте дете, питајте човека, питајте старца — и свака баба без зуба казаће вам: срећу у кућу доноси:

ПОЛАЖЕНИК.

А ми смо тако сретни, да ево већ по пети пут, ево и ове године, свакој српској кући по једног здравог, младог, чилог, ведрог **„Полаженика“** послати можемо. За то купујте слободно и друге календаре, којима је девиза **„ко пре“**, **„Полаженик“** се не жури ал ће у своје време на мети бити, његова је девиза **„ко у добри час!“** Пред Полаженником још нико никад није затворио своја врата. Вала неће ни ове године. Младог Полаженика накитиће вам и ове године стари уредник.

За „Полаженика“ се не плаћа ништа, само у његовом комаду чесница мора бити сексер од двадесет новчића.

„Полаженик“ је тако учтив, да вам неће доћи док му не намигнете. Мигати се може усмено или писмено, поштом или приликом у администрацији српске задружне штампарије у Н. Саду — и то **што пре то боље.**

„Полаженик“ има једног млађег, лућег брата (од тетке), који о новој години велику ролу игра. Име му је

ПОСТИЛИОН.

Оригинално, јовијално, вижљаво, жижљаво момче (само што незна ни за какву политику или партају — него се тек онако космополитски шали). И тај ће се ове године презентирати још оригиналнији, јовијалнији, вижљавији, и жижљавији него икад до сад.

Толико јављано на утеху пиамоношама и другим честитачима. — Сто комада 5 ф. — Хиљаду 50 ф. — Милион 50000 ф. — Буд зашто!

И за њега ваља се пријавити администрацији српске народне задружне штампарије у Н. Саду.

Вештина.

Таборског и Парша музикална трговина у Будим-Пешти издала је ово дана нов од ђуле Еркела за клавир приређен музикални 549-ти комад од следећи мађ. песама: 1. Itt vagyok, itt ragyogok v. Sárgán viragszik a repcze. 3. Alig virrad, alig alkonyul. 4. Húzzad, csak húzzad keservesen. 5. Zsuzka lelkem csak egy szóra. 6. Czifra szröm, szegke van akasztva. 7. Hallod-e rózsam, hallod-e?. Цена 1 ф. а. вр. Наручити се може код горње куће.

У Среду 22. октобра (3. новембра 1875 у дворани срп. нар. позоришта

КОНЦЕРАТ
дра ЈОВАНА ПАЧУА

уз пријатељско суделовање г-ђице *Милеве Симићеве* и г. проф. Ал. В. Поповића.

Распоред концерта.

1) „Беседа“ отворка од дра. Јов. Пачуа, свира војничка капела пуковније Цесаревића.

2) „Српски Звуци“ бр. 1), 2), 3), 4), од дра. Ј. Пачуа, свира на гласовиру композитор.

3) „Јадна мајка“ од Ј. Јовановића, декламује гђца. М. Симићева.

4) а) Из Вагнеровог „Татхајзера“ од Листа:

б) „Rondo Capricioso“ од Менделсона; — свира на гласовиру др. Ј. Пачу.

5) Говор.

6) а) Успомена на песму „Чуј Душане“.

б) „Без тебе драга“

в) „Праг је ово милог Српства“ све од др. Ј. Пачуа свира на гласовиру композитор.

Г. Ад. Кајлбах имао је доброту уступити свој нов гласовир с изложбе за овај концерат.

Почетак је у 7 сахати у вече.

Улазне цене: седиште у кругу 1 фор. а. вр. седиште 80 нов. стајање 50 нов. стајање за децу 30 нов. галерија 20 нов.

Улазнице могу се добити у трговини г.г. Браће М. Поповића и Јов. Јовановића и друга.

РЕД ПЛОВИДБЕ.

Путнички пароброда из Новог Сада од 20 окт. 1875. почемши.

У *Тител, Земун и Београд*: понедељником у ½ 3 сата по подне.

У *Тител, Земун, Београд и Оршаву*: средом и суботом у ½ 3 сата по подне.

У *Пешту*: уторником, четвртком и суботом у ½ 6 сати по подне.

Долазак из Оршаве-Земуна: уторником и суботом у вече.

Долазак из Земуна: четвртком после 6 сати у вече.

Долазак из Пеште: понедељником, средом и суботом после 2 сата по подне.

Путне биљеге издаваће се на 1 сат пре долазка, дотично одлазка лађе; а пртљаг прима се најпосле по сата пре означеног долазка или одлазка лађе.

У Новом Саду 20. окт. 1875.

ОПРАВНИШТВО,
I. ц. кр. повл. паробродског друштва.

Курз бечке берзе 18. (30.) окт.

5% металици	6970
5% народног зајма	7335
Државни зајам од 1860 г.	11160
Акције банчине	930
Кредитне акције	19640
Лондон	11265
Угарске разтеретнице	8150
Темишварске разтеретнице	81
Ердељске разтеретнице	79
Хрватско-славонске разтеретнице	84
Сребро	10380
Ц. кр. дукати	533½
Наполеондори	904
	5590

ОГЛАСИ.

СТЕЧАЈ.

Услед закључка одбора политичне општине каменичке у сједници 6 септембра 1873. донешеног и од славне Жупаније сремске одобреног, отвара се овим стечај на једно мест општинског лечника за варошицу Каменицу, село Лединце и прњавор Раковац са седиштем у Каменици.

Са овим звањем скопчана је плата од 800 ф. а. вр. годишње уз пристојбу од 40 н. за сваку посету. Исти лечник имаће сваке недеље један дан у Лединци и Раковац отићи на безплатном општинском подвозу и тамо болујуће на позив њихов уз поменуту пристојбу од 40 н. од посете, болујуће му болесници платити имати, лечити; а за случај ако би когод у местима Лединци и Раковцу лечника ван уредовног дана потребово, имаћему дотични подвоз дати и од сваке посјете 1 ф а. в. платити.

Она господа лечници, који ово звање добити жеље, имају молбе своје Поглаварству политичне општине Каменичке до 31 Новембра т. г. по новом календару поднети, и доказати, да су дипломирани доктори медицине и киргурије.

Званије ово који добије, имаће од 1. Јануара 1876. одправљати.

Поглаварство политичне Обштине.
У Каменици 9 септембра 1875.

ЈОВАН БЕЛАНОВИЋ, бележник. — 6—6 — Н. САВКОВИЋ, обш. судац.

СТЕЧАЈ.

У Земуну је упражњено једно учитељско место на српској главној школи. Са истим местом скопчана је годишња плата од 500 фор. а. вр. и 100 ф. у име станарине.

Учитељу спада у дужност у цркви појати, односно и школску децу црквеном појању обучавати.

Они, који ово место добити желе, нека своје молбенице на представништво ове црквене опћине до последњег дана овога мес. по стар. пошљу.

У име црквеног одбора.
У Земуну 10. октобра 1875.

ВЕЉКО П. ПЕТРОВИЋ, перовођа. — 2—3 — А. Д. ЈОВАНОВИЋ, председник.

Саборски одбор с овим извјављује, да је расположиву готовину из народних фондова на камату издао, па да за сада више зајмова издавати не може.

Они зајмопросителји, који су се већ пријавили, а не могу и на даље чекати, добиће како се пријаве своје списе натраг, а нове молбенице немогу се дуже времена предузети, пошто старија потраживања у јаком броју напред иду.

У Карловцима 16. октобра 1875.

Галантеријска, Нирнберска и бела еспапа трговина
Ј. ЈОВАНОВИЋА И КОМП.

потребује једног шегрта, који може одма место заузети.

ОГЛАС.

Српска православно-црквена општина старобечејска потребује 700 центи креча, које је вољна путем дражбе набавити. Услед тога позивају се они, који би хтели горенаведену количину креча за општину набавити, да се до 23. окт. по ст. кал. код општине ове пријаве, када ће се и јавна дражба одржавати. И писмене понуде (оферти) примаће се до одређеног дана.

Ближи услови моћи ће се код председништва општинског дознати.

У Старом Бечеју 12. октобра 1875.

СТЕВАН ЖЕКИЋ, перовођа. — 1—2 — ЂОРЂЕ ЈОВАНОВИЋ, председник.

Долуподписати даје под аренду своју

ГОСТИОНИЦУ

на Кустошу преко ћуприје код Титела. У истој налази се ова просторија, велика соба за мејану, једна трапезарија, 4 засебне собе, пространа кујна шпајз, 2 штале за 50 коња, шупа, 2 тавана за рану, подрум, бунар с особито добром водом, касапница, с правом месо сећи, одма поред куће има 8 ланаца орање земље прве врсте, које се такођер у аренду даје. — А и под рачун може се добити. Ближа условија код притјажатеља.

Тители 21. окт. 1875. М. Г. ЈАНКОВИЋ.

НАЈЈЕФТИНИЈИ И НАЈБОЉИ
САТОВИ ЗА ЏЕП

продајем по долеозначеној најумеренијој цени.

Само за 3 ф. може се добити леп сат за раднике од доброг квалитета.

Само 4 ф. 50 н. кошта један леп женски сат у најлепшем фазону из алфеницсребра, који врло добро показује.

Само 6 ф. 50 н. кошта један врло елегантан Британија-сребрн цилиндер сат који врло добро показује и за који гаранцију прима.

Само 8 ф. кошта енглески сребрни цилиндер сат 13 лоти, са лепим сребрним заклопцем и укусним фазоном уз примање гаранције.

Само 9 ф. кошта један женски сребрн сат од врло лепе форме.

Само 13, 14 до 15 ф. кошта врло леп сребрн анкер сат, са 15 рубински камења са изврсним склопом, за ког гаранцију полаже.

Само 13 ф. 50 н. кошта прави енглески талми-златан ремонтоар сат, по најновијој системи, за навијање без кључа. Ови су сатови како са своје јефтине тако и са свога изврстног квалитета далеко чувени и полажем за њега гаранцију.

Уз сваки код мене купљени сат, дајем врло елегантан талми-златан ланац б а д а в а.

☞ Писмени налози извршују се само на послати новац или у наточ (per Nachnahme.)

Може се добити код

J. KANN
4—10 — Wien Stadt-Wollzeile 21.

„LA RAVISSANTE
PERFECTIONÉE.“

☞ Најбоље, званично опробано средство полепшања за госпође неопходно нужно, и за господу хасновито. ☜

„LA RAVISSANTE PERFECTIONÉE“ од др. де-Лежосеја из Париза чува свеж, младачки израз лица, чини кожу на образих меку и фину као кадифа, и јача белоћу јој; чисти пеге од сунца, млазеве жуткасте, црвен носа и сваку нечистоту с лица; чува кожу од бора и глача је; глача млазеве од богиња и чува лице да не попрни од сунца, и да се не испуца на оштром ваздуху, и чудновато естетички дејствује.

Има људи који праве фалишњу **„La Ravissante perfectionée.“**

☞ Само је она **„La Ravisante perfectionèe“** права, у које на стакленој теглици има две цедуљице и на њима ово француски пише:

„Jennesse et Benté“ „LA RAVISSANTE PERFECTIONÉE“ du Dr. de Lejossè, rue de Rivoli, à Paris; упутство како се употребљује; и судски протоколисана фирма **„ХАЧЕК МИКША** оптичар у Буда-Пешти, 8. Вачка улица 8.“

Ко том **„LA RAVISSANTE PERFECTIONÉE“** сваки дан по једаред врхом прста утре лице или друго које место коже — одмах ће се уверити, чим је први пут употреби, о готово чудесном дејству исте.

☞ ЦЕНА је оригиналној, париској стакленој теглици фор. 1·50; већој тегли ф. 2·50. једном комаду сапуна **„SAVON PERFECTIONÉE“** 30 новч., 1 туцету ф. 3·40. По пошти још 20 н. поштарине.

☞ Добити се може у великом и на мало једино у главном комисијоном стоваришту за Аустро-Угарску, у **МАКСА ХАЧЕКА**, оптичара у Буда-Пешти. ☞ 8. у Вачкој улици 8. ☜ и код његових овлашћених препродаваца.

Наручбине писмом извршују се с најстрожијом тајношћу за наплату на пошти.

У Новом Саду може се добити у г. К. В. ГРОЗИНГЕРА, апотекара. 1—50

Властник и одговорни уредник др. Свет. Милетић. — Издавалац „Задруга за срп. народ. штампарију.“ — Српска народна задружна штампарија.